

POTENCJAŁ ROZWOJU RYNKU PŁATNOŚCI BEZGOTÓWKOWYCH W POLSCE

Wprowadzenie

Celem artykułu jest przedstawienie aktualnej sytuacji na rynku płatności bezgotówkowych w Polsce oraz określenie czynników warunkujących dalszy jego rozwój. Intencją artykułu jest również wskazanie nowych technologii i ich roli w popularyzacji płatności bez użycia pieniądza gotówkowego.

Obrót bezgotówkowy w Polsce rozwija się dynamicznie dzięki upowszechnieniu instrumentów wspomagających w nim uczestnictwo, jak również poprzez zwiększenie dostępności infrastruktury umożliwiającej realizację transakcji bezgotówkowych. Jednakże, nadal nie jest on dominującą formą rozliczeń.

1. Dominacja obrotu gotówkowego w Polsce

Na podstawie badania przeprowadzonego przez Tomasza Koźlińskiego z Departamentu Systemu Płatniczego Narodowego Banku Polskiego¹, Polacy używali gotówkę w 81,8% transakcji. Pozostała część transakcji została dokonana bezgotówkowo – w 16,6% za pomocą karty płatniczej oraz w 1,6% za pomocą polecenia przelewu. Badanie zostało wykonane na próbie 5060 transakcji. Próba nie zawierała płatności masowych, czyli m.in. opłat za media, które również często regulowane są za pomocą polecenia przelewu.

W ujęciu wartościowym, obrót bezgotówkowy pełni ważniejszą rolę – wartość płatności kartami stanowiła 30,7% wszystkich transakcji, natomiast wartość poleceń przelewu – 5,5%. Obrót gotówkowy stanowił 63,7% wartości badanych transakcji. Uzyskane wyniki sugerują, iż wartość transakcji bezgotówkowej jest przeciętnie wyższa, niż gotówkowej.

Jako najważniejsze przyczyny braku posiadania karty płatniczej, Polacy, którzy są posiadaczami kont osobistych, wymieniali przede wszystkim szybkość transakcji – 17,4% respondentów wskazało, iż płatność kartą trwa dłużej, przez co generuje kolejki w sklepach. 16,5% respondentów uznało, iż nie dokonuje częstych zakupów, więc nie widzi potrzeby posiadania karty. 11% badanych wskazało, że koszty związane z posiadaniem karty są za wysokie, a 9% jest przekonanych, iż płatność kartą jest zbyt skomplikowana.

Osoby posiadające karty płatnicze, lecz nie korzystające z nich, uznają, że płatność gotówką jest wygodniejsza (38% badanych). 20% respondentów wskazało, iż lepiej kontroluje wydatki jeśli płaci gotówką. Tyle samo respondentów nie ma zaufania do płatności kartą – obawiają się jej zagubienia bądź poznania numeru PIN przez nieuprawnione osoby².

Wymienione przyczyny przypisywania gotówce dużo większego znaczenia mają przede wszystkim podłoże technologiczne (szybkość transakcji) oraz edukacyjne (obawy związane z płatnościami kartą). Respondenci wskazują również na wysokie koszty posiadania karty. Dokładne koszty posiadania kart nie były jednak określane przez respondentów.

¹ T. Koźliński, *Zwyczajne płatnicze Polaków*, Narodowy Bank Polski, Departament Systemu Płatniczego, Warszawa 2013, s. 122-124.

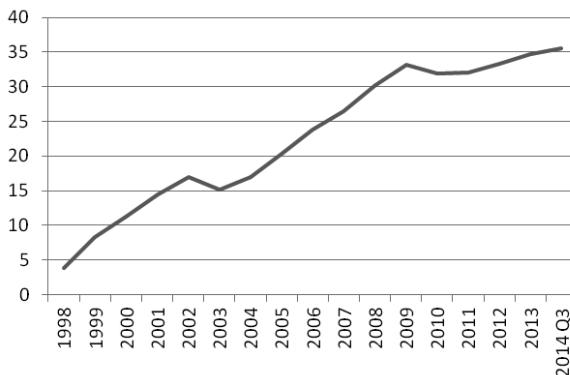
² Ibidem, s. 113-116.

Dotychczasowa dominacja obrotu gotówkowego w Polsce była uwarunkowana również przez wysokie koszty narzucone na akceptantów. Jeszcze do lipca 2014 r. opłata *interchange*³ wynosiła od 1,3% do nawet 1,8% wartości transakcji. Doliczając opłaty pobierane przez organizacje płatnicze oraz centrum autoryzacyjne, akceptant musiał ponieść koszty w wysokości 1,5% - 2% transakcji. Nowelizacja ustawy o usługach płatniczych ustanowiła od lipca 2014 r. 0,5% wartości transakcji jako maksymalny poziom opłaty *interchange*. Kolejna nowelizacja weszła w życie 29 stycznia 2015 r. zmniejszając opłatę do 0,2% dla transakcji wykonanych kartą debetową oraz 0,3% dla transakcji przy użyciu karty kredytowej⁴. Dzięki ustawowemu obniżeniu stawek opłaty *interchange* polski rynek płatności bezgotówkowych może być w pełni konkurencyjny, gdyż obecne stawki są zbliżone do tych, które obowiązują w pozostałych krajach Unii Europejskiej.

2. Rozwój rynku płatności bezgotówkowych w Polsce

Rynek płatności bezgotówkowych w Polsce rozpoczął rozwijać się dynamicznie od początku lat 90. XX w. za sprawą uruchomienia pierwszego terminalu POS⁵. W bardzo szybkim tempie rosła liczba wydanych kart płatniczych. W roku 2000 przekroczyła ona 10 mln, a 10 lat później potroiła się.

Rysunek 1. Liczba wydanych kart płatniczych w Polsce (mln)



Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych NBP dostępnych na stronie http://www.nbp.pl/home.aspx?f=/systemplatniczy/karty_platnicze.html.

Trend wzrostowy zaprezentowany na rysunku nr 1 od roku 2010 nie jest tak silny, co może być oznaką pewnego nasycenia naszego rynku. Przekonanie to może być jednak błędne ze względu na fakt, iż w lepiej rozwiniętych krajach liczba wydanych kart przypadających na 1 mieszkańca jest znacznie wyższa, co przedstawiają dane w tabeli nr 1.

³ Opłata pobierana przez bank wydający kartę płatniczą przy transakcji wykonanej przy użyciu karty

⁴ Ustawa z dnia 19 sierpnia 2011 r. o usługach płatniczych, Dz.U. 2011 nr 199 poz. 1175., art. 38a.

⁵ Terminal POS (z ang. point of sale) – urządzenie zainstalowane w punkcie sprzedaży służące do obsługi płatności kartami; informacja pochodzi ze strony <http://www.firstdata.pl/71489.xml>.

Tabela 1. Liczba kart płatniczych przypadająca na 1 mieszkańca w 2013 r.

| Państwo | Liczba kart płatniczych na 1 mieszkańca |
|-----------------|---|
| Luksemburg | 3,69 |
| Wielka Brytania | 2,46 |
| Szwecja | 2,29 |
| Niemcy | 1,63 |
| Polska | 0,90 |

Źródło: M. Sajewicz, *Dlaczego warto płacić kartą*, Rzeczpospolita 10-11.11.2014, s. B6.

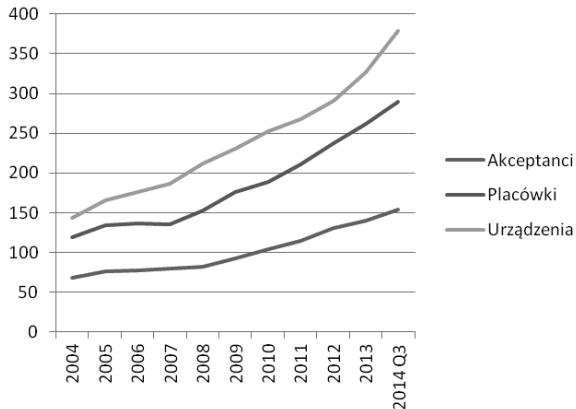
Jedynym z czynników, który warunkuje niewielką liczbę wydanych kart w Polsce w przeliczeniu na mieszkańca jest słabo rozwinięta infrastruktura do obsługi płatności bezgotówkowych. Wielu przedsiębiorców nie decyduje się na obsługę kart płatniczych ze względu na stosunkowo niską wartość typowych dla nich transakcji. Ponadto, inną barierą jest wprowadzanie minimalnej kwoty, poniżej której sprzedawca nie przyjmuje płatności kartą. Przedsiębiorca broni się w ten sposób przed często stosowaną w umowach z centrum autoryzacyjnym wysoką prowizją minimalną, niezależną od wartości transakcji. Tym samym, obrót gotówkowy może przeważać w płatnościach na niską kwotę. Problemem jest również wyłączenie niektórych grup towarowych z możliwości zapłaty za nie kartą płatniczą. Zachowania takie na gruncie prawa interpretowane są na dwa sposoby. Z jednej strony, można je uznać za dozwolone, gdyż podstawowym środkiem płatniczym są znaki pieniężne emitowane przez NBP⁶, a inne formy płatności stanowią jedynie udogodnienie, którego zakres może być określany przez sprzedawcę. Inne stanowisko w tej sprawie przyjmują organizacje płatnicze, które może być również poparte poprzez uwarunkowania prawne. Na mocy ustawy o usługach płatniczych, sprzedawca może odmówić przyjęcia zapłaty kartą płatniczą jedynie w szczególnie uzasadnionych przypadkach, jak nieważność lub zastrzeżenie karty, czy też niemożność uzyskania akceptacji ze względu na trudności z połączeniem lub brak odpowiednich środków do dokonania zapłaty⁷.

Do realizacji transakcji za pomocą karty płatniczej konieczne jest przekazanie danych identyfikujących kartę (numer karty oraz data ważności, w szczególnych przypadkach również dodatkowy kod zabezpieczający – CVV) oraz informacji na temat jej właściciela do centrum autoryzacyjnego. Najczęściej stosowanym urządzeniem pozwalającym na przekazanie tych danych jest elektroniczny terminal POS, wykorzystujący łącza telefoniczne do uzyskania odpowiedzi od banku – wydawcy karty płatniczej – o możliwości obciążenia rachunku karty konkretną kwotą. Część przedsiębiorców, którzy rzadziej przyjmują płatności kartą, decydują się na stosowanie tzw. imprinterów – urządzeń, które działając jak kalka nanosi na odpowiedni blankiet dane z karty. Przedsiębiorcy nie ponoszą tym samym kosztów dzierżawy terminalu POS. Rozwiązanie to nie pozwala jednak na obciążenie rachunku posiadacza karty w momencie transakcji, lecz dopiero po przekazaniu odpowiedniego blankietu do centrum autoryzacyjnego.

Infrastruktura umożliwiająca dokonywanie płatności bezgotówkowych w Polsce rozwija się w szybkim tempie. Jak przedstawiono na rysunku nr 2, jeszcze 10 lat temu liczba akceptantów nie przekraczała 70 tys. Na koniec 3 kwartału 2014 było już ich 154 tys. Przewadzili oni ponad 290 tys. placówek, w których zainstalowano prawie 380 tys. urządzeń do obsługi transakcji dokonywanych przy pomocy karty płatniczej.

⁶ Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997r. o Narodowym Banku Polskim, Dz.U. 1997 nr 140 poz. 938., art. 31-32.

⁷ Ustawa z dnia 19 sierpnia 2011 r. o usługach płatniczych, Dz.U. 2011 nr 199 poz. 1175., art. 59e.

Rysunek 2. Infrastruktura rynku płatności kartami w Polsce (tys.)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych NBP dostępnych na stronie http://www.nbp.pl/home.aspx?f=/systemplatniczy/karty_platnicze.html.

Każda z wartości przedstawionych na rysunku nr 2 charakteryzuje się wysoką dynamiką wzrostu. W roku 2013 liczba akceptantów wzrosła o 7%, a w samych 3 kwartałach roku 2014 o dalsze 10%. Podobną tendencję widać w przypadku liczby placówek oraz urzędzeń – wzrost w samych 3 kwartałach roku 2014 przewyższa wzrost w całym roku 2013. Tendencja ta może być związana z ustawową obniżką opłaty *interchange*, przez co poziom opłaty akceptanta został znacznie zmniejszony. Warto zwrócić uwagę na fakt, iż obniżone stawki *interchange* stosowane były dopiero od lipca 2014, lecz dyskusja na ten temat trwała znacznie dłużej.

3. Czynniki kształtujące dalszy rozwój rynku płatności bezgotówkowych w Polsce

Obecnie w Polsce jednym z najważniejszych czynników, który może się przyczynić do szybkiego wzrostu wartości transakcji bezgotówkowych, jest obniżka opłaty *interchange* do poziomu 0,2% dla kart debetowych oraz 0,3% dla kart kredytowych, która weszła w życie 29 stycznia 2015. Poziom ten jest porównywalny do lepiej rozwiniętych rynków.

Dotychczas stosowane stawki miały wyraźnie negatywny wpływ na rozwój obrotu bezgotówkowego w Polsce. Dlatego też, Ministerstwo Finansów we współpracy z Narodowym Bankiem Polskim, Związkiem Banków Polskich oraz przy udziale organizacji płatniczych zaangażowanych w świadczenie usług wspomagających obrót bezgotówkowy przygotowało projekt programu rozwoju obrotu bezgotówkowego w Polsce na lata 2010 – 2013⁸. Jednym z ważniejszych działań programu była: „Zmiana struktury opłat *interchange* dla szczególnych rodzajów akceptantów i płatności dokonywanych kartami płatniczymi oraz dostosowanie tych opłat docelowo do poziomu średniego w Unii Europejskiej”. Program w ostatecznym kształcie nie został przyjęty ze względu na długie procesy ustawodawcze wymagające jego aktualizacji. Mimo to, jego założenia zostały przedstawione oraz są w dalszym ciągu realizowane.

⁸ Program rozwoju obrotu bezgotówkowego w Polsce na lata 2010 – 2013 (projekt), Ministerstwo Finansów RP, Warszawa 2010, s. 143-145.

Warto posłużyć się przykładem innych krajów, w których nastąpiła obniżka stawek *interchange*⁹. W każdym z przedstawionych poniżej przypadków zaobserwowano pozytywny wpływ na rozwój obrotu bezgotówkowego.

Na Węgrzech w wyniku działań Urzędu Konkurencji w 2008 r. wobec banków i organizacji płatniczych, podjęto decyzję, iż stosowane stawki w obrocie krajowym będą równe stawkom transgranicznym, co przełożyło się na ich znaczną obniżkę. Na podstawie danych statystycznych stwierdzono, iż sieć akceptacji kart płatniczych na Węgrzech rozwija się szybciej niż średnio w Unii Europejskiej.

W Hiszpanii jeszcze w roku 1999 osiągnięto porozumienie, na mocy którego uzyskano zgodę na stopniową, coroczną obniżkę opłaty *interchange* o 0,125%. Kolejne porozumienie zawarte w 2005 r. wymusiło jeszcze bardziej drastyczne obniżki, ustalając maksymalne kwoty opłaty uzależnione od wartości transakcji oraz rodzaju karty. Autorzy publikacji „*Regulating two – sided markets, an empirical investigation*” wskazują, iż obniżki stawek *interchange* przyczyniły się do zwiększenia wykorzystywania kart płatniczych. Badania wskazują także, iż obniżenie opłaty do pewnego poziomu wpływa na wzrost użytkowania kart, co w praktyce oznacza, iż przychody banku nie ulegają obniżeniu¹⁰.

W Australii zapoczątkowana w roku 2003 reforma systemu kart kredytowych spowodowała obniżenie opłaty *interchange* z 0,95% do 0,55% wartości transakcji. Konsekwencją tego ruchu było zmniejszenie całkowitej wartości prowizji ze średniego poziomu 1,41% do 0,99%. Na podstawie danych statystycznych, liczba dokonywanych transakcji bezgotówkowych oraz ich wartość, jak również liczba terminali POS wzrastały dynamicznie, co wskazuje, iż regulacja stawek opłaty *interchange* wpłynęła pozytywnie na rynek płatności bezgotówkowych.

Analiza wpływu obniżki opłaty *interchange* na rozwój rynku płatności bezgotówkowych w Polsce będzie mogła zostać przeprowadzona w późniejszych okresach, gdy upłynie odpowiednio dużo czasu koniecznego na dostosowanie się rynku do nowych warunków. Jednakże, przykłady z innych krajów jasno wskazują, że obniżenie opłaty *interchange* stanowi znaczący bodziec dla rozwoju rynku płatności bezgotówkowych.

Kolejnym czynnikiem, który potencjalnie może wpłynąć na rozwój obrotu bezgotówkowego, są przyzwyczajenia osób korzystających z bezgotówkowych form płatności. Według badań Tomasza Koźlińskiego¹¹, najbardziej aktywnymi użytkownikami kart płatniczych są osoby w wieku 25 – 44 lat. Używają one kart w 25% dokonywanych transakcji. Pod względem wartości, bezgotówkowo regulują prawie połowę (48%) swoich zobowiązań. W przypadku osób powyżej 65 roku życia, karta płatnicza wykorzystywana jest jedynie w 3% transakcji. Obecnie najbardziej aktywna grupa użytkowników kart wraz ze starzeniem się nie powinna zmieniać przyzwyczajajeń odnośnie płatności, przez co możliwa jest poprawa stosunku dokonywania transakcji bezgotówkowych do gotówkowych w przyszłości również w grupie osób starszych.

Te same badania potwierdzają, iż edukacja również odgrywa ogromną rolę w popularyzacji obrotu bezgotówkowego¹². Osoby z wykształceniem podstawowym używają gotówkę w 98% transakcji, natomiast osoby z wykształceniem wyższym już tylko w 70%. Pod względem wartości transakcji, różnice w stosunku do ilości możemy zaobserwować jedynie wśród osób z wyższym wykształceniem – 70% transakcji gotówkowych przekłada się jedynie na 43% ogólnej sumy wydatków. W związku z coraz wyższym poziomem edukacji

⁹ K. Maciejewski, *Analiza funkcjonowania opłaty interchange w transakcjach bezgotówkowych na rynku polskim*, Narodowy Bank Polski, Departament Systemu Płatniczego, Warszawa 2012, s. 83-93.

¹⁰ S. Carbo-Valverde, S. Chakravorti, F. Rodriguez Fernandez, *Regulating two-sided markets, an empirical investigation*, ECB Working Paper Series, European Central Bank, 2009, Nr 1137, s. 15-16, 27-28, 34-36.

¹¹ T. Koźliński, *Zwyczaję płatnicze Polaków...op.cit.*, s. 147.

¹² *Ibidem*, s. 150.

w społeczeństwie polskim możemy wnioskować, iż popularyzacja obrotu bezgotówkowego może następować coraz szybciej.

Nie bez znaczenia są również nowe technologie stosowane w rozliczeniach bezgotówkowych. Wiele nowości opartych jest o obecny system płatności kartowych, jak np. usługa *cash back* czy też płatności zbliżeniowe.

W przypadku usługi *cash back*, korzystanie z niej zastępuje konieczność pobierania gotówki w bankomacie, gdyż można ją wypłacić podczas dokonywania zakupów w punkcie wyposażonym w terminal POS. Funkcjonalność ta jest przeznaczona głównie dla użytkowników kart debetowych. Liczba transakcji *cash back* w Polsce w roku 2007 wyniosła około 100 tys. Ich wartość jedynie 12,4 mln zł. W roku 2013 natomiast dokonano już aż 3,3 mln transakcji na kwotę 379,8 mln zł¹³. Transakcje *cash back* z natury powodują zwiększenie się wartości obrotu gotówkowego, lecz stanowią dodatkową funkcjonalność dla użytkowników kart płatniczych, przez co mogą zachęcić do wykorzystywania kart na szerszą skalę.

Płatności zbliżeniowe natomiast pozwalają na szybsze przeprowadzanie transakcji na niskie kwoty, gdyż po zbliżeniu następuje automatyczna autoryzacja. Nie jest wymagane połączenie z bankiem. Są one szansą na nakłonienie do rozpoczęcia korzystania z kart osób, dla których płatność kartą jest czasochłonna. Rozwój płatności zbliżeniowych w Polsce przebiega bardzo dynamicznie, również za sprawą instrukcji wydanych przez organizację MasterCard, które nakładają na agentów rozliczeniowych obowiązek wymiany terminali POS na urządzenia z funkcją obsługi płatności bezstykowych do końca roku 2016. Tym samym, Polska będzie drugim krajem na świecie po Australii, gdzie każdy terminal POS może obsłużyć również płatności zbliżeniowe¹⁴. Unowocześnienie infrastruktury powinno przyczynić się do zwiększenia liczby transakcji na niskie kwoty¹⁵, gdyż ich dokonanie będzie znacznie szybsze niż standardowa płatność kartą czy też gotówką. W przyszłości planowane jest rozszerzenie funkcjonalności płatności zbliżeniowych tak, aby możliwy był np. przejazd przez bramkę na płatnej autostradzie bez konieczności zatrzymywania samochodu.

Nie bez znaczenia są również inicjatywy popularyzujące obrót bezgotówkowy, lecz nie bazujące na karcie płatniczej. Największe nadzieje związane są z płatnościami mobilnymi, wykorzystującymi telefon komórkowy wyposażony w technologię NFC¹⁶ do realizacji płatności. Problemem jest jednak konieczność współpracy agentów rozliczeniowych, banków i akceptantów również z operatorami sieci komórkowych. Organizacja VISA działa zgodnie z przewidywaniem, iż do 2020 roku ponad połowa wszystkich transakcji będzie dokonywana z wykorzystaniem urządzenia mobilnego¹⁷. Dlatego też, podobnie jak inne organizacje płatnicze, już teraz nawiązuje współpracę z poszczególnymi podmiotami mogącymi wspomagać płatności mobilne.

O tym, iż polski rynek płatności bezgotówkowych staje się coraz bardziej konkurencyjny, może świadczyć wdrożenie systemu *Blik*, który funkcjonuje od 9 lutego 2015. Korzystanie z niego jest w ofercie sześciu dużych banków. Autoryzacja transakcji polega na generowaniu jednorazowych kodów w aplikacji zainstalowanej na urządzeniu mobilnym. Kod ten wprowadza się do terminalu, bankomatu lub na specjalnej witrynie podczas zakupów u internetowego dostawcy. Dzięki temu rozwiązaniu, banki pomijają pośredników

¹³ M. Sajewicz, *Sklepowa kasa zamiast bankomatu*, Rzeczpospolita 10-11.11.2014, s. B7.

¹⁴ J. Uryniuk, *Polska w awangardzie postępu: wkrótce zapłacimy zbliżeniowo. Wszędzie*, Forsal.pl 10.08.2013, <http://forsal.pl/artykuly/723730,karty-palnicze-zblizeniowo-bezstykowo-karty-bankowe.html>

¹⁵ W Polsce obowiązuje limit w wysokości 50 zł dla pojedynczej transakcji zbliżeniowej. Transakcje powyżej tej kwoty muszą być dodatkowo autoryzowane np. poprzez kod PIN oraz konieczność wymiany informacji z bankiem na temat dostępnych środków.

¹⁶ NFC (z ang. Near Field Communication) – technologia stosowana do komunikacji radiowej na krótką odległość (do 20 cm) przede wszystkim wykorzystywana w telefonach komórkowych. Za jej pomocą realizowane są również płatności zbliżeniowe.

¹⁷ *Polski rynek gotowy do komercyjnego wdrażania mobilnych płatności Visa*, Visa, 10.2012, <https://www.visa.pl/o-nas/aktualnosci/polski-rynek-gotowy-do-komercyjnego-wdrazania-palatnosci-mobilnych-visa>

jak organizacje płatnicze oraz centra autoryzacyjne, realizując transakcje samodzielnie. *Blik* jest systemem otwartym, już wkrótce przyłączą się do niego kolejne banki. Zwiększana jest również sieć akceptacji tego rodzaju płatności mobilnych. W dniu startu systemu było to jedynie 20 tys. punktów, docelowo ich liczba ma wzrosnąć do ponad 250 tys. urządzeń oraz sklepów internetowych¹⁸.

Kolejnym krokiem popularyzującym obrót bezgotówkowy mogą być płatności z użyciem czytnika linii papilarnych. Ten rodzaj płatności testowany był we Francji na przełomie lat 2012 i 2013. 94% osób zaangażowanych w fazę testową uznało, że chciałoby posługiwać się odciskiem palca w celu dokonywania płatności¹⁹. W Polsce pilotażowy program autoryzacji danych za pomocą biometrii wprowadzany jest we współpracy z firmą IT Card w Łomży. Technologia ta wykorzystuje unikalny wzorec naczyń krwionośnych palca zamiast zwykłego odcisku. Dzięki temu, autoryzacja przebiegnie pomyślnie tylko w wypadku, gdy palec jest częścią całego organizmu²⁰.

Wdrażanie nowych technologii bez wątplenia przyczyni się do popularyzacji obrotu bezgotówkowego. Polska jest rynkiem relatywnie łatwo chłonącym nowe technologie, więc w ich rozwoju można upatrywać szansę na dogonienie bardziej rozwiniętych rynków europejskich.

4. Prognozowany rozwój rynku płatności bezgotówkowych

Specjaliści ze Szkoły Głównej Handlowej dokonali predykcji wybranych wskaźników rozwoju obrotu bezgotówkowego na podstawie modeli ekonometrycznych. Wybrane dane zostały zaprezentowane w tabeli nr 2.

Tabela 2. Predykcja wybranych wskaźników rozwoju obrotu bezgotówkowego w Polsce

| Wskaźnik | Dane rzeczywiste na 30.06.2014 | Predykcja na 31.12.2020 |
|--|--------------------------------|-------------------------|
| Karty płatnicze ogółem | 35 172 203 | 41 269 383 |
| Terminale POS | 357 373 | 501 904 |
| Wartość transakcji bezgotówkowych (zł) | 34 649 058 539 | 84 242 756 346 |
| Klienci bankowości elektronicznej | 13 446 698 | 17 168 019 |

Źródło: M. Kozakiewicz, M. Kwas, *Prognoza wybranych wskaźników rozwoju obrotu bezgotówkowego na lata 2014-2020*. Szkoła Główna Handlowa, Warszawa 23.12.2014.

Na podstawie predykcji, liczba kart płatniczych przez kolejne 5 lat wzrośnie jedynie o 17%. Oznacza to, że liczba kart na mieszkańca przekroczy nieznacznie wartość 1. Głównym motorem wzrostu mają być karty debetowe – zakładany jest nawet spadek liczby kart kredytowych. Znacznie większy wzrost prognozowany jest jeśli chodzi o infrastrukturę – liczba terminali POS w analizowanym okresie może się zwiększyć aż o 40%. Prawie 2,5 – krotnie może się zwiększyć wartość transakcji bezgotówkowych, przekraczając 84 mld zł na koniec 2020 r. Autorzy opracowania spodziewają się również wzrostu liczby klientów bankowości elektronicznej o prawie 28%.

¹⁸ M. Sajewicz, *Smartfon zamiast portfela z gotówką i kartami*, Rzeczpospolita 19.02.2015, s. G1.

¹⁹ J. Winch, *End of chip and Pin? Shoppers test payment by fingerprint*, The Telegraph 8.07.2013, <http://www.telegraph.co.uk/finance/personalfinance/bank-accounts/10166776/End-of-chip-and-Pin-Shoppers-test-payment-by-fingerprint.html>

²⁰ W. Boczoń, *Łomża stawia na biometrię. Karty płatnicze, bilety i dowody do lamusa*, Bankier.pl 13.05.2014, <http://www.bankier.pl/wiadomosc/Lomza-stawia-na-biometrie-Karty-płatnicze-bilety-i-dowody-do-lamusa-3121482.html>

Warto zaznaczyć, iż prognozowanie na podstawie modeli ekonometrycznych jest jedynie próbą przedłużenia trendu. Nie bierze ono pod uwagę czynników, które mogą zmienić obraz rynku płatności bezgotówkowych, jak nowe technologie czy zmiany społeczno – demograficzne.

5. Działania ukierunkowane na popularyzację obrotu bezgotówkowego

Jedną z najważniejszych barier rozwoju rynku płatności bezgotówkowych w Polsce – opłata *interchange* – została już ograniczona. Konieczne jest jednak, aby jej wysokość nadal podążała za wzorcami z lepiej rozwiniętych rynków, aby była konkurencyjna w stosunku do stawek transgranicznych.

Problem opłat jednak pozostał i jest on szczególnie uciążliwy dla mniejszych przedsiębiorców. Po pierwsze, ze względu na małą siłę negocjacyjną drobnych podmiotów, stosowane przez agentów rozliczeniowych prowizje są wyższe. Po drugie, stały koszt dzierżawy terminala POS może być za wysoki. Dlatego też, konieczne jest przygotowanie oferty dostosowanej również do mniejszych przedsiębiorców. Próbą odpowiedzi na te problemy jest oferta Payleven, która oparta jest na prostym urządzeniu Chip&PIN, które akceptant wykupuje na własność, nie ponosząc tym samym opłaty za dzierżawę i serwis. Transakcje realizowane są w oparciu o stałą stawkę prowizji wynoszącą 2,75%²¹. Przejrzystość oferty Payleven zachęca mniejszych przedsiębiorców do rozpoczęcia akceptacji płatności za pomocą karty płatniczej. Podobne inicjatywy powinny zostać przygotowane przez większych agentów rozliczeniowych.

Istotny jest też dalszy rozwój infrastruktury w Polsce. Już w roku 2017 będzie ona jedną z najnowocześniejszych na świecie za sprawą obowiązku wymiany wszystkich terminali POS na urządzenia wspierające również płatności bezstykowe. Mimo to, ciągle nie będzie dostatecznie szeroko rozwinięta. Szczególnie w mniejszych miejscowościach nadal brak jest wystarczającej liczby akceptantów. Ponadto, rozwój płatności mobilnych również uwarunkowany jest dostępem do rozbudowanej infrastruktury płatniczej.

Nie bez znaczenia są również postawy Polaków względem obrotu bezgotówkowego. W swoich badaniach dr hab. Dominika Maison stwierdza na podstawie stworzonych wskaźników, iż w 2013 roku, w stosunku do roku 2009, zdecydowanie poprawiło się zarówno zaufanie, jak i korzystanie z obrotu bezgotówkowego. Jednakże, nadal widać wyraźne dysproporcje w zachowaniu Polaków z poszczególnych regionów. Najwyższe wartości wszystkich wskaźników obserwowano przede wszystkim w województwach dolnośląskim, mazowieckim i wielkopolskim, co oznacza, iż mieszkańcy tych województw często są uczestnikami obrotu bezgotówkowego. Najniższe poziomy wskaźników charakteryzują województwa lubelskie, małopolskie i łódzkie²². Dysproporcje mogą być uwarunkowane m.in. różnym poziomem edukacji, wysokością dochodu oraz dostępem do infrastruktury. Te i inne czynniki powinny być brane pod uwagę przy próbie rozwijania obrotu bezgotówkowego w regionach, w których funkcjonuje on najsłabiej.

Bibliografia

1. Bocoź W., *Łomża stawia na biometrię. Karty płatnicze, bilety i dowody do lamusa*, Bankier. pl 13.05.2014.
2. Carbo-Valverde S., Chakravorti S., Rodriguez Fernandez F., *Regulating two-sided markets, an empirical investigation*, ECB Working Paper Series, European Central Bank, 2009, Nr 1137.

²¹ Dane pochodzą ze strony <https://payleven.pl/costs/>

²² D. Maison, *Postawy Polaków wobec obrotu bezgotówkowego*, Warszawa 12.2013, s. 73-105.

3. Kozakiewicz M., Kwas M., *Prognoza wybranych wskaźników rozwoju obrotu bezgotówkowego na lata 2014-2020*. Szkoła Główna Handlowa, Warszawa 23.12.2014.
4. Koźliński T., *Zwyczajne płatnicze Polaków*, Narodowy Bank Polski, Departament Systemu Płatniczego, Warszawa 2013.
5. Maciejewski, K., *Analiza funkcjonowania opłaty interchange w transakcjach bezgotówkowych na rynku polskim*, Narodowy Bank Polski, Departament Systemu Płatniczego, Warszawa 2012.
6. Maison D., *Postawy Polaków wobec obrotu bezgotówkowego*, Warszawa 12.2013.
7. Sajewicz M., *Dlaczego warto płacić kartą*, Rzeczpospolita 10-11.11.2014.
8. Sajewicz M., *Sklepowa kasa zamiast bankomatu*, Rzeczpospolita 10-11.11.2014.
9. Sajewicz M., *Smartfon zamiast portfela z gotówką i kartami*, Rzeczpospolita 19.02.2015.
10. Uryniuk J., *Polska w awangardzie postępu: wkrótce zapłacimy zblizeniowo*. *Wszędzie*, Forsal. pl 10.08.2013.
11. Winch J., *End of chip and Pin? Shoppers test payment by fingerprint*, The Telegraph 8.07.2013.
12. *Polski rynek gotowy do komercyjnego wdrażania mobilnych płatności Visa*, Visa, 10.2012.
13. *Program rozwoju obrotu bezgotówkowego w Polsce na lata 2010 – 2013 (projekt)*, Ministerstwo Finansów RP, Warszawa 2010.
14. *Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 o Narodowym Banku Polskim*, Dz.U. 1997 nr 140 poz. 938.
15. *Ustawa z dnia 19 sierpnia 2011 r. o usługach płatniczych*, Dz.U. 2011 nr 199 poz. 1175.
16. <http://www.firstdata.pl/71489.xml>
17. http://www.nbp.pl/home.aspx?f=/systemplatniczy/karty_platnicze.html
18. <https://payleven.pl/costs/>

THE DEVELOPMENT POTENTIAL OF NON-CASH PAYMENTS MARKET IN POLAND

Summary

The issue of non-cash transactions in Poland is of particular importance due to the ongoing socio - economic transformation. After the recent statutory reduction in the interchange fee charged to merchants for card payment, the value of non-cash transactions can be significantly increased. This trend has been observed in other countries and the faster development of supporting infrastructure has also been noted. The quality and availability of such infrastructure in Poland is improving, and due to the guidance issued by payment organizations, in two years time the card acceptance network in Poland will be one of the most modern in the world. There are also important social changes - currently the most active group using non-cash settlements are young and middle-aged people with tertiary education. The development of education enforces the growing awareness of safety and comfort of the solutions based on non-cash payments. Polish society is using bank services more often and an increasing number of debit and credit cards is issued. Moreover, Poland is a particularly absorbent market for innovation, therefore the development of mobile payments may be faster than in other countries. Implementation of modern technologies, such as payments using biometric features, will also contribute to the development of non-cash transactions.

Key words: non- cash payments, payment cards, mobile payments, cash, interchange fee, POS terminal, payment services, merchants, payment organizations, payment market, electronic banking, credit transfer, contactless payment, payment infrastructure.